

Çevre altyapısı

Sürdürülebilir, birleşik bir Kıbrıs'a
yatırım yapmak

ÖNSÖZ

Modern çevre altyapısı elzemdir. Su temininden atıkların bertarafına, hava kalitesinden doğa korumaya ve güneş enerjisine –yurttaşlara hizmet verebilmek, halk sağlığını ve doğal çevreyi korumak için bu sistemlerin etkin şekilde çalışması gerekmektedir. Bu sistemler, doğal güzelliği ile bilinen ancak sınırlı alana ve su kaynaklarına sahip Kıbrıs adası için özellikle önemlidir.

AB'nin Kıbrıs Türk toplumu için Yardım Programı, çevre altyapısını geliştirmek ve güçlendirmek amacını taşımaktadır. Aşağıdakiler de dahil birçok başarının sağlanmış olduğunu görmek beni yüreklendirmektedir:

- Eski asbest su borularının değiştirilmesi. Borulardaki kayıp kaçak oranı %60'lardan neredeyse sifıra düşmüştür. Daha da önemlisi, bu müdahalelerle potansiyel sağlık tehditleri ortadan kaldırılmıştır.
- Çevreyi kirleten ve kötü kokuların yayılmasına neden olan eski, sızıntı yapan septik tankların yerini modern kanalizasyon sistemleri almıştır. Buna üç atık su arıtma tesisi de dahildir.
- Bulaşıcı atıklar da dahil tıbbi atıkların bertarafı için ilk kez, güvenli özel bir hastane atığı arıtma merkezi kurulmuştur. Sistem atıkların sınıflandırılması, toplanması ve modern bir buharlı otoklav makinesi ile dezenfekte edilmesini içermektedir.
- Yeni bir hava kalitesi izleme ağı. Ana kirleticiler belirlenmiş ve bunların bertarafı için ya adımlar atılmış veya eylem planları hazırlanmıştır.
- Yeni bir güneş enerji tesisi – adadaki ilk 1.23 megavat ölçekli tesis. Bu, sadece kendi içerisinde önemli değildir, ilham ve örnek olarak da büyük önem taşımaktadır – Kıbrıs'ta güneş enerjisi için çok yüksek bir potansiyel vardır.

Gençlerin birçok durumda bu süreçlere dahil olduğunu – suyun muhafaza edilmesi, atıkların geri dönüşümü ve çevrenin korunmasının önemini öğrendiklerini görmek beni cesaretlendirmektedir.

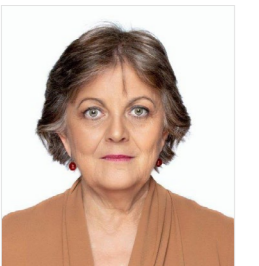
Bu eylemlerin bir çoğunun iki toplum arasında işbirliğine yol açmış olması da çok cesaret vericidir: Örneğin sulama alanında, sahillerin temizlenmesi ve deniz kirliliğinin ele alınması konusunda iki toplum bir arada çalışmaktadır. Daha uzun vadede çevre altyapısı için Avrupa'nın verdiği destek Kıbrıs'ın birleşik bir ada olarak AB içerisinde yer almaya hazırlanması için gerekli olan sistem ve standartları teşvik etmektedir. Sıradaki yeni projeler ve daha fazla yatırım ile, Kıbrıs, sürdürülebilir müreffeh bir gelecek için ihtiyaç duyduğu altyapıya kavuşacaktır.

Herkes için günlük hayatı iyileştiren, gençlere ilham veren, toplumları bir araya getiren ve gelecek için hazırlayan somut çevresel adımlar... Avrupa Yeşil Düzeni'nin ruhunu bunlardan daha iyi yansıtan örnekler olamazdı.

Daha fazla örnek için sizi bu kitapçığı okumaya teşvik ederim. Avrupa Komisyonu adına Kıbrıs'ın insanlarına bu yardımı sağlıyor olmaktan gurur duymaktayız.

Elisa Ferreira

Uyum ve Reformlardan sorumlu Komisyon Üyesi

GİRİŞ

Kıbrıs 2004 yılında Avrupa Birliği'ne girdi. O günden beridir, AB, adanın Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum toplumlarına nihai bir çözüm için çalışmaları ve on yıllardır süren bölünmüşlüğe son vermeleri için yardımcı olmaktadır.

AB, adanın birleşmesi için zemin hazırlamak adına, sosyal ve ekonomik farklılıkları minimize etmek ve iki toplumu birbirine yakınlaştırmak için Kıbrıs Türk toplumu için Yardım Programı'nı devreye sokmuştur.

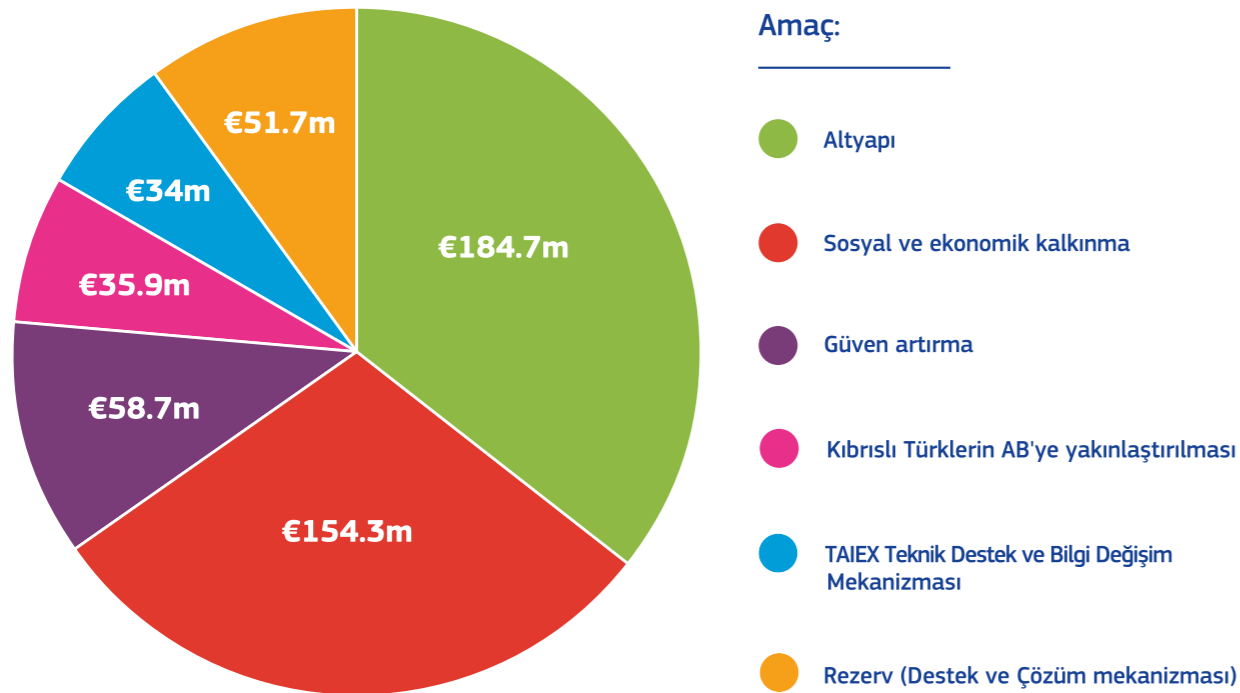
AB Yardım Programı tarım, sivil toplum, toplumsal kalkınma, kültürel miras, telekomünikasyon ve eğitimin yanı sıra, özel sektörün gelişimi, işgücü piyasası, geçişler, çevre, altyapı, trafik güvenliği, enerji, AB politikaları hakkında bilgi sağlama ve AB'ye uyumu teşvik gibi alanlarda yürütülen projeleri desteklemektedir.

2006'da devreye girdiğinden beri, yardım programı yarım milyar Euro'nun üzerinde finansal destek sağlamıştır. 2016 ile 2018 yılları arasında 184.7 milyon Euro, özellikle şu anki AB girişimleri kapsamında toplum için önemli bir yatırım alanı olan altyapı ve çevre koruma alanlarına yönlendirilmiştir.

Bu kitapçık, AB Yardım Programı'nın altyapının gelişimi ve çevrenin korunmasını nasıl desteklediğini ve dolayısıyla Kıbrıs Türk toplumu ve tüm ada için nasıl bir fark yarattığını gösteren bir dizi projeyi içermektedir. Elde edilen başarılar arasında atık su arıtma tesislerinin inşası, modern kanalizasyon ve içme suyu şebekeleri, yeni bir düzenli çöp depolama alanı, tehlikeli tıbbi atıkların arıtılması için bir sterilizasyon tesisi yanı sıra, hava kalitesi, doğa koruma ve enerji alanlarında iyileştirmeler vardır.

Tabii ki daha fazla çabanın gösterilmesine ihtiyaç vardır ve bu kitapçık bu alanda gelecek için planlanan en önemli önceliklerin de kısa bir özetini içermektedir.

2006-2018 Dönemi Finansmanına Genel Bakış (Tahsis edilen toplam miktar: 519.3 milyon Euro)

ÖNEMLİ BAŞARILAR (2006-2018)

Altyapının geliştirilmesi ve yeniden yapılandırılması:

263 km su isale ağı yenilendi

3 atık su arıtma tesisi inşa edildi

99 km kanalizasyon şebekesi inşa edildi

7 atık toplama kamyonu tedarik edildi

Hayvansal yan ürünler için **2** atık yakma fırını tedarik edildi

Sosyal ve ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi:

271 kırsal kalkınma ve yerel toplumun gelişimi projesine destek verildi

138 okul, yaşam boyu eğitim kurumu ve işgücü piyasası projesine destek verildi

KOBİ ve Start-Up'lara **150**'den fazla hibe verildi

1 000'den fazla işletme ve girişimciye danışmanlık hizmeti ve eğitimi sunuldu

Yaklaşık 200 üreticiye suyun daha etkin kullanımı ve çiftlik hijyenlerinin artırılması için eğitim verildi

800'ün üzerinde üretici hastalıklarla ilgili riskler, hastalıkların önlenmesi ve çiftlik hayvanları hastalıklarının bertaraf edilmesinin uzun vadeli faydaları hakkında bilgilendirildi

Uzlaşmanın teşviki, güvenin artırılması, sivil toplumun desteklenmesi ve Kıbrıs Türk toplumunun AB'ye yakınlaştırılması:

Kıbrıs Türk toplumunu, etkinlikler, sosyal medya ve web tabanlı bilgilendirme faaliyetleri ile AB politikaları ve Yardım Programı hakkında proaktif bir şekilde bilgilendirmek üzere **1** AB Bilgi Merkezi kuruldu

Sivil toplum kuruluşlarına yönelik **60** projeye destek verildi

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını güçlendirmek için **80'den fazla** eğitim oturumu gerçekleştirildi

885 kayıp şahıs kimliği tespit edildi ve kalıntıları ailelerine teslim edildi

1 400'ün üzerinde Kıbrıslı Türk'e AB bursları aracılığıyla AB Üye Devletlerinde eğitim alma fırsatı sunuldu

Ada genelinde **75** kültürel miras alanına destek sağlandı

Yeşil Hat üzerinde **5** yeni geçiş noktası açıldı

SU & ATIK SU

Su hayat ve ekonomi için elzemdir. Bu nedenle sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Sınırlı su kaynaklarına sahip nispeten küçük bir ada olan Kıbrıs için ise hayatidir.

Yardım Programı altında Kıbrıs Türk toplumunun su ve atık su altyapısını geliştirmek için **122.5 milyon Euro** ayrılmıştır. Bu destek, su kaynaklarının korunmasına yardımcı olmuş ve suyun daha etkin kullanımını mümkün kılmıştır. Bu da çevresel ve sağlık risklerini azaltmıştır. AB finansmanı ile bugüne kadar **250 km'den fazla su isale ağı**, **neredeyse 100 km'lik kanalizasyon ağı** ve her iki toplumdaki 315 000'in üzerinde Kıbrıslıya hizmet veren **üç yeni atık su arıtma tesisi** inşa edilmiştir.

Su tedariki de birleştirici bir unsurdur. Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarındaki atık su sistemleri arasında büyük bağlantıların olması hem tüm ada çapında daha sürdürülebilir bir su yönetimine neden olur hem de Kıbrıs'ın bir bütün olarak daha müreffeh olabilmesi için gereklidir.

Bu destek, standartların da hem Kıbrıs Rum toplumundaki hem de AB'nin geri kalanındaki standartlara yaklaşmasını sağlamıştır. Bu sayede, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarındaki altyapı artık daha uyumludur ve bu da Kıbrıs'ı yeniden birleşme için daha hazır duruma getirmeye yardımcı olmuştur.

Yeni borular sayesinde temiz su ve daha az sızıntı

Yenilenmeden önce, Kıbrıs Türk toplumundaki su isale borularından bazıları asbest çimento veya galvanize demirden oluşmaktaydı. Birçoğu 1950'lerden kalmaydı ve ideal durumda değildi. Bu, suyun %60'ının çatlaklardan sızmasına neden olmakta ve toplumda zaten kıt olan su kaynaklarının daha da azalmasına yol açmaktaydı.

Bununla birlikte, çatlaklardan borulara sızan yabancı maddeler ve demir boruların paslanması su kalitesini etkilemekteydi. Sık ve günlerce sürebilen onarım çalışmaları, su tedarikinin kesilmesine neden olmakta ve asbest borular nedeni ile işçiler açısından sağlık riski teşkil etmekteydi.

Yardım Programı çerçevesinde sağlanan AB finansmanı eski su borularının değiştirilmesi ve yeni su isale ağlarının döşenmesi için kullanıldı.

Morphou/Güzelyurt, Mağusa, Lefkoşa, Kioneli/Gönyeli, Girne ve Lefka/Lefke'de yaklaşık 263 km su borusu döşendi. Lefkoşa'da su kullanımının izlenmesini geliştirmek için yaklaşık 4 000 tüketici su sayacı takıldı.

Bu önlemlerin bütünü su kayıp ve kaçırğını azalttı. 'Artık kaynaklar daha sürdürülebilir bir şekilde kullanılıyor,' diyor Morphou/Güzelyurt yerel toplumunda su işlerinden sorumlu olan Erhan Yengin. 'Eskiden kayıp kaçak hem mali kayıplara hem de kaynakların israfına neden olmaktaydı.'

'Eski su borularının değiştirilmesi ve yenilerinin inşa edilmesi su kalitesini önemli ölçüde artırdı,' diyor Kioneli/Gönyeli'de sakin Ali Hacıoğulları. Geçmişte dişlerimizi fırçalamak ve çocuklarımızı yıkamak için şişe suyu almak zorunda kalıyorduk. Artık sebzeleri yıkamak için hatta yemek yapmak için bile musluk suyunu kullanabiliyoruz.'

“Eski su borularının değiştirilmesi ve yenilerinin inşa edilmesi su kalitesini önemli ölçüde artırdı.”

Ali Hacıoğulları

Morphou/Güzelyurt'tan Lefkoşa ve Mağusa'ya giden ana su borusu

Eski boruların yerini, yukarıda gösterilen yüksek yoğunluklu polietilen su dağıtım boruları aldı

Yeni borular, daha önce asbestin sağlığa etkisi nedeniyle endişe duyan işçiler tarafından da memnuniyetle karşılandı. 'Asbest boruları tamir ederken maske takıyorduk; içimizde hep bir endişe vardı,' diye anlatıyor 27 yıldır Lefkoşa Kıbrıs Türk toplumunda çalışan Ulus Arpalıklı.

'Yeni boruları onarmamıza pek gerek olmuyor,' diye devam ediyor. 'Çok ender sorun çıkıyor. Bu borular burada çalışan tüm işçiler için çok büyük bir rahatlama sağladı.'

Yeni Lefkoşa Ana Kanalizasyon Hattı, kanalizasyon ağının kapasitesini artıracak

Yeni kanalizasyon ağları çevreyi ve halk sağlığını koruyor

Su isale hatları ile birlikte Kıbrıs Türk toplumu, kanalizasyon altyapısını da iyileştirme ihtiyacını duydu.

Toplumun büyük çoğunluğunda kanalizasyon septik tanklarda toplanmaktaydı. Bunlar çoğunlukla sızıntı yapmakta veya taşmaktaydı, ve bu da yeraltı su kaynaklarını kirletmekteydi. Septik tanklardan alınan atık su, ya atık alanlarına ya da denize boşaltılmaktaydı. Bu da çevreyi kirletmekte ve insan sağlığına karşı ciddi bir risk teşkil etmekteydi.

Morphou/Güzelyurt kentinde kanalizasyon sisteminin olmaması Kıbrıs Türk toplumunun bütünü için bir endişe

kaynağıydı çünkü bölge Kıbrıs'ın en büyük akiferine (yeraltı su rezervi) ev sahipliği yapmaktadır ve Kıbrıs nüfusunun çoğunluğu bu rezervden faydalanmaktadır. Ancak artılmamış kanalizasyon yetersiz altyapı nedeniyle yeraltı suyuna karışmaktaydı.

Bu sorunları ele almak için AB, Morphou/Güzelyurt'ta 52 kilometrelik, Mağusa'da da 47 kilometrelik bir kanalizasyon ağı inşa edilmesi için finansman sağladı. Bu, yeraltı sularındaki kirliliği önemli ölçüde azaltarak tüm adanın ortak su kaynaklarının korunmasına yardımcı oldu.

Yeni kanalizasyon sistemi 'akiferimizi kurtardı ve daha fazla kirlenme olmamasını temin etti,' diyor Erhan.

'Eskiden septik tanklar kullanırdık,' diye anlatıyor orada yaşayan Servet Çoban. 'Bu tankların sızıntıları ağaçlarımızı öldürürdü. Şimdi yeni kanalizasyon sistemi ile artık septik tanklarla uğraşmak zorunda kalmıyoruz.'

Her ne kadar Lefkoşa'da bir kanalizasyon ağı olsa da, kanalizasyon suyunu Mia Milia/Haspolat'taki iki-toplumlu atık su arıtma tesisine taşıyan ana kanalizasyon hattı tam kapasite ile çalışmaktadır. AB tarafından finanse edilen ve 2021 yılında tamamlanması planlanan Yeni Lefkoşa Ana Kanalizasyon Hattı, 13 kilometrelik bir kanalizasyon ağının inşaa edilmesi ile kapasiteyi de artıracak.

Bu 'başka bölgeleri de kanalizasyon sistemine bağlamamızı kolaylaştıracak,' diyor Lefkoşa Türk yerel toplumundan bir temsilci olan Faik Özkaynak. 'Dolu kanalizasyon hattından kaynaklanan hoş olmayan kokudan kurtulacağız ve çevreye verilen zarar önemli ölçüde azalacak.'

Kanalizasyon alanında verilen destek, Kıbrıs Türk toplumundaki iki önemli kente ilk kez kanalizasyon hatlarının inşaa edilmesini sağlarken Lefkoşa'nın iki toplumlu kanalizasyon ağının kapasitesini artırdı.

Atık suyu arıtmak için üç yeni tesis

Yeni kanalizasyon ağlarının inşaa ile atık suyu artıracak tesislere ihtiyaç duyuldu. 10.9 milyon Euro değerinde AB finansmanını kullanarak Morphou/Güzelyurt ve Mağusa'da iki yeni atık su arıtma tesisi kuruldu. Bu tesisler günde 5 447 m³ atık suyu – ki bu 42 200 kişilik bir nüfusa denk gelmektedir – arıtma kapasitesine sahiptir.

Lefkoşa'daki Mia Milia/Haspolat atık su arıtma tesisi 1970'lerden kalmadır ve iki toplumlu işbirliğinin en

eski örneklerinden biridir. Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarınca ortak işletilen tesis başkent Lefkoşa'nın her iki tarafından gelen atık suyu arıtmaktadır. Ancak 2010 yılına kadar çok eski ve aşırı yüklenmiş olduğundan çevresel sorunlara neden olmaktadır. Tesis sivrisinekler için bir üreme alanı haline gelirken tüm Lefkoşa'yı etkileyen güçlü bir koku da yaymaktaydı.

2010'da, Lefkoşa Kanalizasyon Kurulu ve AB'nin eş finansmanı ile, ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin uyguladığı bir proje sayesinde her iki topluma da daha iyi hizmet verecek yeni ve gelişmiş bir atık su arıtma tesisinin yapılması için çalışmalar başladı. Tesis 2013 yılında çalışmaya başladı ve günde ortalama 30 000 m³ atık suyu – ki bu 270 000 kişilik bir nüfusa denk gelmektedir – arıtma kapasitesine sahiptir. Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumları, şimdi iki toplumlu atık su arıtma tesisinden çıkan yüksek kalitedeki arıtılmış suyu sulama amaçlarıyla yeniden kullanmak için çalışmalar yapmaktadır.

Üç atık su arıtma tesisinin hepsi AB mevzuatına uygun bir şekilde tasarlanmış ve inşaa edilmiştir. Yeni arıtma tesisleri atık suyun toplanması ve arıtılmasını önemli derecede iyileştirerek hem çevre hem de insan sağlığı üzerinde olumlu bir etki ortaya çıkarmıştır.

Aşağıdaki şemada da gösterildiği gibi Mia Milia/Haspolat'taki yeni tesis, atık suyun işlenmesi için AB standartları ile uyumlu olan biyolojik arıtma yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntemle arıtılmış su güvenli şekilde boşaltılmakta veya sulama amaçları için yeniden kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu yöntemle ortaya çıkan katı maddeler gübre olarak kullanılabilir veya arıtıldıktan sonra güvenli şekilde bertaraf edilebilmektedir. Bu katı atıkların arıtılması sırasında ortaya çıkan biyogaz, ısı ve elektrik üretiminde de kullanılabilir.

“Bu projeler çok önemli projeler. Hem vatandaşlar için, hem de iki toplumun altyapı bakımından eşitlenmesi amacıyla AB standartlarına ulaşmak için.”

Doğuş Veysioğlu

'Bu projeler çok önemli projeler,' diye düşünüyor Mağusa yerel toplumundan Doğuş Veysioğlu. 'Hem vatandaşlar için, hem de iki toplumun altyapı bakımından eşitlenmesi amacıyla AB standartlarına ulaşmak için.'

Atık suyun boşaltımı için yeni kurallar

Doğrudan AB finansmanının yanı sıra, Avrupa Komisyonu'nun Teknik Destek ve Bilgi Değişim (TAIEX) enstrümanı Kıbrıs Türk toplumuna AB gereklilikleri uyarınca belli kurallar ve standartlar getirmeleri için destek olmaktadır.

Atölye çalışmaları, eğitimler ve uzman ziyaretleri ile, TAIEX kapasiteyi artırmaya yardımcı olmakta ve Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümü durumunda AB müktesebatının hemen yürürlüğe girebilmesini temin etmek için yapılması gereken değişiklikler konusunda tavsiyeler vermekte ve rehberlik etmektedir.

Bu TAIEX desteği çerçevesinde, Kıbrıslı Türkler küçük işletmelerin, süt üretim çiftliklerinin, sanayi tesislerinin, marinaların ve turistik tesislerin atık sularının boşaltımını ile yeni kurallar hazırlamış ve yürürlüğe koymuştur.

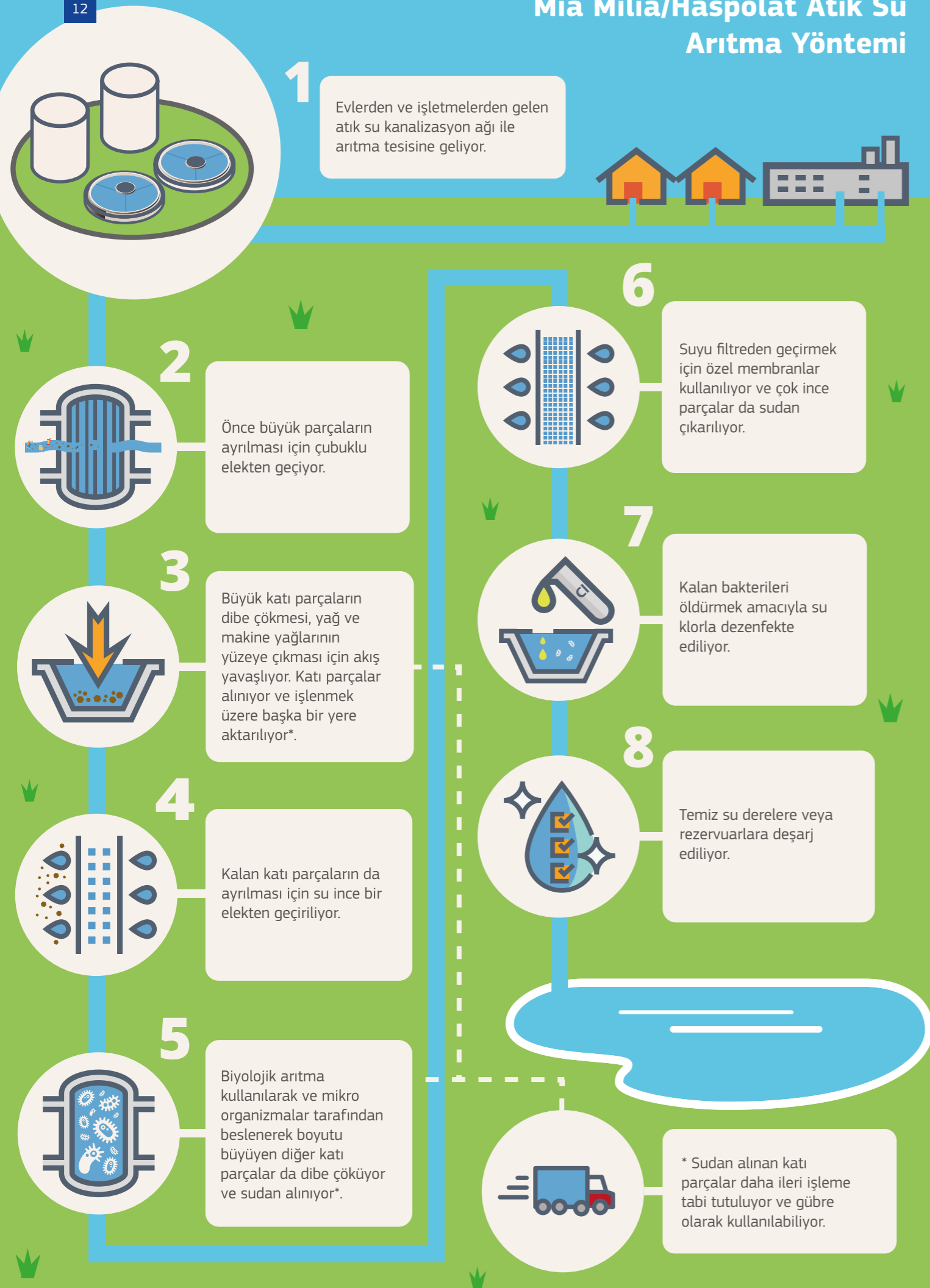
'Artık atık suyu kanalizasyona nasıl boşaltacakları; eğer bir su kaynağına boşaltacaklarsa yapmaları gereken arıtma çalışmaları; ve ne kanalizasyon sistemi ne de arıtma tesisine sahip değillerse atık suyu nasıl depolayıp taşıyacakları konusunda yeni kurallarımız var,' diyor Kıbrıslı Türk çevre uzmanı İbrahim Alkan.

TAIEX enstrümanı aynı zamanda denetimler için kılavuzların ve standart işletim prosedürlerinin oluşturulmasını destekledi ve denetimleri yapan kişilere eğitim sağladı. 'Eğitimler devam edecek,' diyor İbrahim. 'Amacımız denetimlerin kalitesini artırmaktır ve TAIEX desteği bize çok yardımcı oldu.'

Morphou/Güzelyurt'taki (sol üst), Mia Milia/Haspolat'taki (sağ üst) ve Mağusa'daki (alt) AB finansmanlı atık su arıtma tesisleri. Fotoğraflar WTE Wassertechnik GmbH izniyle kullanılmıştır.

Mia Milia/Haspolat Atık Su Arıtma Yöntemi

Suyun korunması ile ilgili bilgi edinmek

Gençlerin suyun ve çevrenin korunmasının önemi ile ilgili farkındalıklarının artırılması için Kıbrıs Türk toplumundaki AB Bilgi Merkezi yeni atık su arıtma tesislerine okul gezileri düzenledi. 200'ün üzerinde öğrenci bu ziyaretlere katılarak atık suyun nasıl arıtıldığını ve bunun neden önemli olduğunu öğrendi.

'Başta öğrenciler tesisin nasıl çalıştığını anlamıyorlardı,' diye hatırlıyor Erhan Yengin. 'Onlara bunun nasıl olduğunu çok basit bir şekilde anlattık. Ziyaretin sonunda birbirleri ile bu tarz tesislere sahip olmanın önemi ile ilgili konuştuklarını gördük.'

Suyun nasıl arıtıldığını ve suyun korunmasının önemini öğrenmenin yanı sıra, öğrenci turları AB'nin Kıbrıs Türk toplumuna yaptığı destekle ilgili farkındalığı da artırmıştır.

Lise öğrencileri Kıbrıs Türk toplumundaki AB Bilgi Merkezi tarafından organize edilen ziyarette atık su arıtımı ile ilgili bilgi alıyorlar

Arıtılmış suyun yeniden kullanımı

Üç atık su arıtma tesisinden çıkan arıtılmış su, adanın su kaynaklarını korumak adına özellikle tarımsal sulama alanında alternatif bir su kaynağı olarak kullanılabilir.

Morphou/Güzelyurt'ta sulama için kullanılan su, geleneksel olarak bölgedeki su kuyularından alınmaktaydı. Bu da bölgedeki akiferde büyük bir baskı yaratmaktaydı. Akiferin aşırı kullanımı ve düşük yıllık yağış miktarı bu hayati rezervin tükenmesine neden olmuştur. Aynı zamanda, deniz suyu girişi de tuz oranını artırmıştır. Bu tuzluluk akiferin suyunu sulama için uygunsuz bir hale getirmiş, narenciye ağaçlarına zarar vermiş ve toprağın kalitesini düşürmüştür. Bu da ekin üretkenliğini azaltmıştır.

Şimdi, AB tarafından finanse edilen bir proje ile, bölgedeki arıtma tesisinden çıkan mineral değeri yüksek arıtılmış su yeniden kullanılacak. Yılda 500 000 m³ yüksek kalitede suyun güvenli şekilde ekinlerin ve bahçelerin sulanmasında kullanılabilmesi için bir su rezervuarı ve sulama suyu dağıtım sistemi inşa edilmiştir.

'Birçok ağaç ya susuzluktan ya da sulama suyundaki yüksek tuzluluktan dolayı öldü,' diye anlatıyor Erhan. 'Arıtılmış suyun kullanımı çiftçilerin çok faydasına olacak ve akiferimizi koruyacak.'

Şu anda tasarlanmakta olan bir başka AB finansmanlı proje Lefkoşa Mia Milia/Haspolat arıtma tesisinden çıkan

arıtılmış suyun hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumlar tarafından sulama amaçlı kullanılmasını içermektedir. Bu, iki toplum arasındaki işbirliğini daha da artıracaktır. Tesis yılda 10 milyon m³ arıtılmış su üretmektedir – bu her iki toplumda yaklaşık 500 hektarlık bir alanı sulamaya yeterlidir.

'Kıbrıs'ta ağır sanayi yok,' diyor Faik. 'Dolayısıyla arıtılmış suyumuz çok yüksek kalitededir ve sulamaya çok elverişlidir.'

Kıbrıs Türk toplumu arıtılmış suyun kalitesini test etmek için birkaç pilot proje gerçekleştirmiştir. '2016 yılından beridir arıtılmış suyu deniyoruz ve çok olumlu sonuçlar alıyoruz,' diyor yerel toplum çiftliklerinde çalışan bir mühendis olan Süleyman Bey. 'Kuraklık zamanlarını atlatmamıza ve düzensiz yağışların etkisinden korunmamıza yardımcı oluyor. Arıtılmış olan tüm suyu sulamada kullansak üretimi iki, üç katına çıkarabiliriz.'

'Arıtılmış suyu kullanmamız sayesinde çok kurak geçen 2018 yılında arpa üretebildik,' diye ekliyor Tarkan Çeki. Çeki, uzun bir süredir arıtılmış suyun yeniden kullanılması çalışmalarına katılmış olan bir su uzmanı.

Bu projeler, arıtılmış suyun sulamada kullanılmasını sağlayarak Kıbrıs'ın kıt su kaynaklarının korunmasına ve yeniden değerlendirilmesine yardımcı olmuştur. Bunun bir avantajı daha vardır. Arıtılmış suyun mineral içeriği yüksek olduğundan toplumdaki tarım için de faydalıdır.

“ [Arıtılmış suyu kullanmak] kuraklık zamanlarını atlatmamıza ve düzensiz yağışların etkisinden korunmamıza yardımcı oluyor. Arıtılmış olan tüm suyu sulamada kullansak üretimi iki, üç katına çıkarabiliriz. ”

Süleyman Bey

Morphou/Güzelyurt'taki yeni rezervuar

Arıtma çamuru

AB atık su arıtma sürecinin yan ürünü olan arıtılmış çamurun yeniden kullanımına yönelik saha deneyleri için teknik destek vermektedir. Bu arıtılmış çamur, biyolojik gübre olarak değerli bir kaynaktır. Bu çamurun yeniden kullanımı çevredeki atığın miktarını da azaltmaktadır.

'Yapılan ilk testlerin sonuçları çok iyiydi,' diyor yerel temsilci İbrahim Alkan. 'Kıbrıs'ın toprağı organik içerik açısından zayıftır. Kanalizasyon çamurunun kullanılması toprağın kalitesini artırıyor.'

Bu yeni projelerle, AB, kaynakların yeniden kullanımının önemi ve arıtılmış su ve çamurun kullanımının her iki topluma getireceği faydalar ile ilgili farkındalığı artırmayı amaçlamaktadır.

Mineral açısından zengin arıtılmış atık su, artık ekinleri ve bahçeleri sulamak için kullanılabilir ve narenciye gibi yerel meyvelerin üretilmesine yardımcı oluyor

Su ve atık su yönetimi bilgi sistemi

AB, Kıbrıs Türk toplumunda bir su ve atık su yönetimi bilgi sistemi kurulması için finansman sağlamıştır. Bu, yerel toplumun atık su yönetimine dahil olmasına destek vermekte ve AB'ye düzenli raporlama yapılmasını sağlamaktadır.

Güvenilir veri toplama sürdürülebilir atık yönetimi sisteminin vazgeçilmez bir parçasıdır. İzlemeyi, uygulamayı ve atık yönetiminin detaylı planlanmasını güçlendirir. Aynı zamanda toplumun atık yönetimi yöntemlerini diğer AB ülkelerindeki ile kıyaslamayı kolaylaştırır.

AB-destekli sistem atık türleri ve miktarları ile ilgili bilgi toplamayı ve gelecekte su yönetimi opsiyonlarını seçerken hayati öneme sahip olacak laboratuvar analizlerini mümkün kılmaktadır.

'Şu anda çevre ile ilgili her tesis hakkında elimizde bulunan ilgili belgeleri, izinleri, raporları, sonuçları ve denetimleri internet üzerindeki veri tabanına yüklüyoruz,' diye anlatıyor sistemden sorumlu kişi olan İbrahim Alkan. 'Bu, çevre denetçilerinin tesisin geçmişi ile ilgili bilgileri görmesine yardımcı oluyor.'

Bu sistemle birlikte Kıbrıs Türk toplumu AB çevre standartları ile ilgili gelecekte yapması gereken sistemli raporlamanın zeminini hazırlıyor. AB çevre standartlarına uyum yeniden birleşmiş bir Kıbrıs'ta bir gereklilik olacaktır.

Çevre Yönetimi Bilgi Sistemi
Çıkış

İşletmeler

Atıklar

Atık Sular

Raporlama

Bakım

Profilim

Eylem Listesi 2

Raporlama

Atık Üretimi

İstatistiksel Veri Seti 1

Sınıflandırma Tonaj

Tamamlanmamış Konsinye

Atık İşleme

İstatistiksel Veri Seti 2

İstatistiksel Veri Seti 3

Sınıflandırma Tonaj

Ambalaj Atıkları

Atık Sular

Sınıflandırma Tonaj

Numune Raporu

Endüstriyel Atıksu Üretimi

Belediyelere Ait Atıksu Üretimi

Atıksu Arıtma Tesisleri

Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu

Sınıflandırma Tonaj

GÜS Materyal Sürüm Trendi

Rapor Edilen GÜS Materyalleri

Yapılan GÜS Anlaşmaları

Üretici Sorumluluğu Organizasyonu Kaynakları

Denetim

Lisanslar ve İzinler

Yapılmış Denetimler

Yapılacak Olan Denetimler

AB, Kıbrıs Türk toplumunda çevre izleme ve raporlamayı geliştirmek için bir su ve atık su yönetim bilgi sistemi finanse etti

KATI ATIK

Aynı atık su gibi, katı atıkların da sürdürülebilir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. AB yardımları ile, Kıbrıs Türk toplumu, katı atık yönetim operasyonlarını sürekli olarak geliştirmekte ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve halk sağlığı ve çevrenin korunmasını temin etmektedir.

AB desteği ile **Kıbrıs Türk toplumundaki ilk düzenli atık depolama alanı** inşa edilmiş, **tehlikeli tıbbi atıklar için bir sterilizasyon tesisi** kurulmuş, ve **atık transfer istasyonu** yapılmıştır. AB aynı zamanda **hayvansal yan ürünlerin** toplanması,

taşınması ve bertarafı için **ekipman** sağlamış ve yedi adet **çöp toplama** kamyonu, bir **inşaat atığı öğütme** makinesi ve bir de **yeşil atık** öğütme makinesi sağlamıştır.

Bu bölümde, katı atık yönetimine verilen AB desteğinin hangi spesifik alanlarda somut farklılıklar yarattığını göreceğiz.

DÜZENLİ ATIK DEPOLAMA ALANLARI

Kıbrıs Türk toplumunun bazı bölgelerinde tehlikeli tıbbi atıklar da dahil tüm katı atıklar düzensiz bir şekilde çevreye atılmaktaydı. Bu, hem halk sağlığı hem de çevre için büyük bir tehdit teşkil etmekteydi.

AB finansmanı ile Kıbrıs Türk toplumu için ilk güvenli şekilde yönetilen düzenli atık depolama alanı inşa edildi. Atık yönetimi sürecini iyileştirmek için yeni ekipman ve araçlar alındı.

Yeni bir düzenli atık depolama alanının inşası

3.5 milyon Euro'luk bir yatırımı takiben, yeni düzenli atık depolama alanı Koutsoventis/Güngör'ün ilk etabı 2012 yılında işlevsel hale gelmiştir.

Ancak, çeşitli nedenlerle, ilk etap, tasarlandığı 10 yıllık döneme erişmeden birkaç yıl daha önce kapasitesini doldurdu. Bu, AB'den acilen ek yardım istenmesine neden oldu. AB atık alanının kapasitesini artırmak ve ek bazı teknik tesisler kurmak için yaklaşık 4 milyon Euro'luk bir bütçe ile için ikinci bir etabın inşasını finanse etmiştir. Çalışmaların tamamlanmış olduğu bugün, genişletilmiş

AB yardımları ile Kıbrıs Türk toplumunda yeni bir düzenli atık depolama alanı inşa edildi

düzenli atık depolama alanı kapasitesi yaklaşık 3.3 milyon m³'tür ve toplumun neredeyse yarısına hizmet vermektedir. Genişletilmiş düzenli atık alanının 2030 yılına kadar topluma yeterli atık depolama alanı sağlaması beklenmektedir.

Atık depolama alanına, atıklardan çıkan metan gazını elimine etmek için bir de gaz giderme tesisi inşa edilmiştir. Bu, çevresel açıdan çok önemlidir çünkü metan gazı yüksek küresel ısınma potansiyeline sahip bir sera gazıdır. 2020 yılının başlarına kadar atık alanındaki metan gazı emisyonları çevresel olarak kontrollü yakma yöntemi ile elimine etmiştir. Ek AB finansmanı ile bu değerli kaynak, sızıntı suyunu arıtmak için gerekli olan elektriği üretmekte kullanılacak. Sızıntı suyu atık depolama alanlarında biriken ve çevre için zararlı maddeler içeren bir sıvıdır.

AB-financemanlı elektrik üretimi ve sızıntı suyu arıtma tesisi çalışmalarının 2020 içerisinde tamamlanması beklenmektedir. 'Bu tesislerle çevreye verilen zarar minimize edilecek,' diye özetliyor yeni düzenli atık depolama alanının işletimini izlemekten sorumlu olan yerel temsilci Onur Cömert.

Daha iyi bir atık yönetimi için ekipman ve tesisler

AB, Kıbrıs Türk toplumuna katı atık yönetimini geliştirmek amacıyla da bazı ekipmanlar tedarik etti. Bunlar arasında yeni düzenli atık depolama alanında gerekli olan mobil ekipmanlar, dört çöp toplama kamyonu, inşaat ve yıkım atıkları için mobil ön-işleme ekipmanı ve yeşil atık kompostlama aleti de var.

Çöp toplama kamyonları şu anda Lefkoşa, Galatia/Mehmetçik, Ayios Amvrosios/Esentepe ve Lefkoniko/Geçitkale yerel toplumları tarafından atıklarını Koutsoventis/Güngör yeni düzenli atık depolama alanına taşımak için kullanılıyor. 'AB çok zor bir dönemimizde bize büyük kapasiteli çok büyük bir kamyon sağladı,' diyor Lefkoşa'dan Serkan Önet. 'O dönemlerde çöpleri bile toplayamıyorduk. Durum çok kötüydü çünkü elimizdeki araçlar 20 yıllıktı ve faydadan çok zararları vardı.' Serkan yeni kamyonun 'neredeyse Allah vergisi' olduğunu söylüyor. 'Bize çok yardımcı oldu,' diye devam ediyor.

İnşaat ve yıkım atıkları için mobil ön-işleme ekipmanı, artan materyalleri daha küçük parçalar haline getiriyor. Bu parçalar daha sonra yol yapımında kullanılabilir. Yeşil atık kompostlama aleti tarım, park ve bahçe atıklarını (ör. dallar ve yapraklar) parçalayıp elekten geçiriyor ve bunların daha sonra değerli bir doğal gübre haline gelmesini sağlıyor. Her iki durumda da bu ekipmanların kullanılması materyallerin atık olarak atılmaktansa fayda sağlayacak şekilde kullanılmasını sağlıyor.

“AB çok zor bir dönemimizde bize büyük kapasiteli çok büyük bir kamyon sağladı. Bu bize çok yardımcı oldu.”

Serkan Önet

'Bölgede çok meyve bahçemiz ve dolayısıyla da çok yeşil atığımız var,' diye açıklıyor Morphou/Güzelyurt yerel toplumunun başında bulunan Mahmut Özçınar.

'Bu aletten önce yol kenarlarında sürekli olarak dallar atılmış kalırdı. İnsanlar dalları keser ve bunları yol kenarlarında bırakırdı. Bunları toplamak, bir yere taşımak ve bir şekilde bertaraf etmek zorunda kalırdık çünkü onları o şekilde yol kenarlarında bırakmak tehlikelidir. Özellikle de sıcak havalarda çok kolay yangına sebep olabilirler. Bu dalları toplamak ve başka bir yere taşımak çok maliyetli bir işti. Bu alet sayesinde bu dalları taşımaya gerek kalmadan oldukları yerde işleyebiliyoruz,' diyor Mahmut.

Toplum, diğer kamu ve özel paydaşların da ekipmanları adil ve şeffaf ücretler karşılığında kiralayabilmesi için bir veri tabanı hazırlamak üzere AB'den destek almayı düşünüyor. Bu sistem ekipmanın bakım onarım maliyetini finanse etmeye de yardımcı olacak.

AB-destekli diğer atık yönetimi önlemleri arasında Mağusa'da yerel çöp toplama araçlarının yüklerini daha büyük kamyonlara aktarabilecekleri bir atık transfer istasyonunun inşası var. Bu, yerel çöp toplama araçlarının kat etmesi gereken mesafeyi minimize ederek zamandan kazandırmakta ve dolayısıyla atığın düzenli çöp depolama alanına daha ekonomik bir şekilde ulaştırılmasını sağlamakta. Aynı zamanda vahşi depolamayı da azaltmakta.

AB topluma yeni, modern çöp toplama kamyonları tedarik etti

TEHLİKELİ ATIKLAR

Kıbrıs Türk toplumunda nispeten az endüstriyel tesis vardır. Dolayısıyla tehlikeli atığın miktarı oldukça azdır. Bununla birlikte, bu tarz atıkların çok büyük bir dikkatle ele alınması gerekmektedir. AB yardımları, atıkların bertaraf edilmesi süreçlerini geliştirmeye ve çevreye ve sağlığa yönelik riskleri azaltmaya yardımcı olmuştur. Örneğin TAİEX enstrümanı sayesinde AB Üye Devletlerinden uzmanlar Kıbrıs Türk toplumuna elektrik ve elektronik aletlerin ve pillerin ayrılması, çevreye uyumlu şekilde toplanması, artılması ve bertaraf edilmesi ile ilgili rehberlik etmektedir. Tehlikeli hayvan atıkları ve tıbbi atıklar da AB'nin topluma destek sağladığı diğer kilit alanlardır.

Hayvan atıklarının imhası

Kıbrıs Türk toplumu, hayvansal yan ürünlerin – yani insanların tüketmediği hayvan orijinli materyallerin – güvenli şekilde yönetilmesi için bir sistem geliştirmektedir. Bu materyaller arasında mezbahaların, süt üretim çiftlikleri ve deri tabakhanelerinin atıkları da vardır. Hayvansal yan ürünlerin düzgün yönetimi, hayvan hastalıklarının ve veteriner ilaç kalıntıları gibi bulaşkanların insanlara, hayvanlara ve çevreye geçmesi riskini azaltır.

Şu anda, hayvansal yan ürünler Mia Milia/Haspolat'ta belirlenmiş bir alana gömülmektedir. 'Hayvansal yan ürünleri toprağın altına gömmek çok zordur. Bunu yaptığınızda bile bu atıklar hala tehlikelidir,' diyor yerel temsilci Onur Cömert. 'En küçük hata çok kolay bir şekilde bulaşmaya neden olabilir. Kuşlar atığa ulaşabilir. Bölgeye kemirgen hayvanlar girebilir. Gömü işlemini güvenli şekilde yapmak kolay değildir.'

Koutsoventis/Güngör yeni düzenli atık depolama alanında, AB finansmanı ile merkezi bir tesis kuruluyor. Hayvansal yan ürünlerin toplanacağı, depolanacağı ve yakılacağı bu tesisin 2020 yılı içerisinde bitmesi bekleniyor. Aynı zamanda Kıbrıs Türk toplumu içerisinde altı adet uydu toplama ve transfer merkezi oluşturulacak. Bunlar sayesinde hayvansal yan ürünler toplanarak ana yakım tesisine taşınacak. Bu merkezlerden üçü halihazırda oluşturulmuştur. Hem toplama merkezleri hem de yakım tesisinin 2020 yılı içerisinde tamamıyla işlevsel hale gelmesi planlanmaktadır.

Tıbbi atık

Kıbrıs Türk toplumu artık, iğne ve bandajlar da dahil tıbbi atıkların bertarafı için ilk kez güvenli hijyenik bir yöntemle sahip. Bulaşıcı tıbbi atık, hastanelerin toplam atığının %15-20'sini oluşturmaktadır ve nihai bertarafı önce özel bir şekilde artımları gerekmektedir. Ancak geçmişte tüm tıbbi atıklar doğrudan Koutsoventis/Güngör yeni düzenli atık depolama alanına veya vahşi depolama yapılan alanlara atılmaktaydı.

AB, Kıbrıs Türk toplumuna bulaşıcı tıbbi atıkları ayrı ayrı toplama, taşıma ve arıtma yapabilmek için yerel bir sistem oluşturması konusunda yardımcı oldu. Artık Kıbrıs Türk toplumundaki üç ana kamu hastanesinden tıbbi atıklar, merkezi Lefkoşa hastanesindeki buharlama otoklavında sterilize edilmektedir. Bu otoklav Ağustos 2018'de devreye alınmıştır. Arıtma işleminin ardından tıbbi atıklar yeni düzenli atık depolama alanına gönderilebilmektedir çünkü artık tehlikeli değildirler. Buharlama otoklavı en yaygın tıbbi atık arıtma teknolojilerinden biri olduğundan, bu destek toplumdaki uygulamaları Avrupa standartlarına biraz daha yakınlaştırmıştır.

AB finansmanı ile, özel olarak işaretlenmiş turuncu konteynerler de dahil, tıbbi atığın artılması için ekipman sağlandı

'Tıbbi atıkların bertaraf edilmesi enfeksiyonların kontrol altına alınması açısından çok önemlidir,' diyor hastanenin baş hemşiresi Fatma Savaşkan. 'Bu tür atıkların ayrı toplanması ve atık alanında depolanmadan önce artılması gerekir.'

Aynı AB projesi altında, bulaşıcı tıbbi atıkların nasıl tanınacağı ve ele alınacağı ile ilgili eğitim de verildi. Bunun yanında otoklav operatörlerine ve atığı toplayan ve taşıyan şoförlere de eğitim verildi. AB, aynı zamanda,

toplama ve taşıma araçları, ve uluslararası bulaşıcı tıbbi atık sembolü taşıyan turuncu renkli konteynerler de tedarik etti.

Fatma'nın da aktardığı gibi, nihai amaç Kıbrıs Türk toplumundaki tüm hastane ve sağlık merkezlerinden tıbbi atıkların toplanması ve artılmasıdır. 'Bunu yapabildiğimiz gün proje gerçek bir başarı hikayesi olacak.'

FARKINDALIĞIN ARTIRILMASI

Halkın ve diğer paydaşların eğitimi atık yönetimi stratejisinin temel bir parçasıdır. Çevreye çöp atmamak Kıbrıs Türk toplumu içerisinde uzun zamandır büyük bir problemdir. Dolayısıyla, AB atık yönetimi, AB atık ve geri dönüşüm yönetimi politikaları ve iyi uygulamalar konularında farkındalığı artıracak projelere destek vermiştir.

Okul öğrencilerini eğitmek

AB uzmanları, Kıbrıs Türk toplumu için AB Bilgi Merkezi ile birlikte okulları ziyaret ederek çocuklara çevre konularında konuşmalar yapmışlardır. Bu etkinliklerle toplumda 2 000'in üzerinde ilk ve orta okul öğrencisine ulaşılmıştır. Çocuklara özel olarak tasarlanmış bir bilgilendirme broşürü ve tanıtıcı beyzbol şapkaları ve T-shirtler de dağıtılmıştır. Yeşil Okul Kampanyası ve 'Adamızı Atıklardan Korumak' temalı bir okullar-arası Sanat Yarışması, öğrencileri atıklar ve çevre hakkında düşünmeye teşvik etmiştir. Yarışmaya katılan en iyi 12 çizim yıllık takvimde kullanılmıştır. Eğitimci Vijdan Şengör eğitimlerin çok büyük bir başarı olduğunu belirtiyor.

'Eğitimlerden sonra öğrencilerin bazıları gidip plastik poşetler buluyorlar ve okullarındaki çöpleri toplamaya başlıyorlardı.'

Kullanılmış Kıyafet Bağışları ve Cans For Kids

AB'nin destek olduğu farkındalık kampanyalarından bir diğeri, kanser hastalarına yardımcı olan bir Kıbrıslı Türk dernek tarafından yürütülen Kullanılmış Kıyafet Bağışları kampanyası, bir diğeri, de Kıbrıslı Türk bir çevre eylem grubu tarafından organize edilen Cans For Kids projesi idi. Bu kampanyalardan ilki, ikinci-el kıyafetlerin bağışını teşvik etmekteydi. Bunların satışından elde edilen kazanç kanser hastalarına verilen yardım hizmetlerine yönlendirilmekteydi. Teneke kutuların toplanıp geri dönüşümünün yapılmasını teşvik eden diğeri kampanyadan elde edilen gelirler ise ana hastanenin çocuk bölümlerine bağışlanmaktaydı.

“Eğitimlerden sonra öğrencilerin bazıları gidip plastik poşetler buluyorlar ve okullarındaki çöpleri toplamaya başlıyorlardı.”

Vijdan Şengör

Plaj temizleme faaliyetleri

Deniz kirliliği ve bunun denizdeki canlılara etkisi son yıllarda sürekli olarak haberlerde yer almaktadır. AB'de Ocak 2018'de kabul edilen Avrupa Döngüsel Ekonomide Plastiklerle ilgili Strateji, denizdeki atıklar arasında en zararlı olanlardan biri olan plastik ürünlerin tasarlanış, üretiliş, kullanılış ve geri dönüştürülüş yöntemlerini değiştirecek.

AB Bilgi Merkezi ile ortak organize edilen Mağusa ve Agios Sergios/Yeniboğaziçi iki toplumlu plaj temizliği faaliyetlerine 100'den fazla kişi katılmıştır.

Bu temizliklerle AB hem deniz kirliliğine karşı pratik eylemleri hem de sorun ile ilgili farkındalığın artmasını desteklemiş oldu. Doğrudan, pratik işbirliği ile de iki toplumu birbirine yakınlaştırmıştır.

Kıbrıs Türk toplumunun süpermarketlerde verilen plastik poşetlere zorunlu fiyat uygulamasına ne kadar hızlı adapte olduğundan da anlaşılacağı gibi, yaklaşımlar değişmektedir.

TAIEX enstrümanının desteği ile, toplum, Aralık 2018'de plastik atıklarla ilgili yeni bazı kurallar getirdi. Bu yeni kurallar arasında plastik atık miktarını minimize etmeyi ve dolayısıyla bunun çevreye olan zararlı etkisini önlemeyi amaçlayan süpermarketlerdeki plastik poşetlere mecburi ücret uygulaması da vardı. Süpermarketlerdeki plastik poşet kullanımı zorunlu ücret uygulamasından sonraki altı hafta içerisinde %85 düşmüştür.

TAIEX desteği ile getirilen yeni kurallar arasında ambalaj atıklarının ayrı toplanması, yeniden kullanımı, geri dönüştürülmesi ve yeniden değerlendirilmesi için bir sistemin oluşturulması ve çevreye zarar vermeyecek şekilde geri dönüştürülmesi veya yeniden değerlendirilmesi mümkün olmayan ambalaj atıklarının nasıl bertaraf edileceği de var. Aynı zamanda üretici sorumluluğunun uygulanması da desteklenecek. Ambalajlı ürünlerin üreticileri ve ithalatçıları ambalaj materyallerinin ayrı toplanması ve geri dönüştürülmesinin organize edilmesi için bir kâr amacı gütmeyen şirket kurmayı amaçlamaktadırlar.

AB Bilgi Merkezi tarafından organize edilen iki-toplumlu plaj temizleme faaliyetine 100'ün üzerinde genç katıldı

HAVA KALİTESİ & DOĞA KORUMA

Hava kalitesi ve doğa koruma da AB Yardım Programı'nın altyapı ve çevre koruma alanlarında verdiği desteğin iki ana odak noktası olmuştur. AB'nin desteği sayesinde **yeni bir hava kalitesi ağı** kurulmuş ve Kıbrıs Türk toplumundaki ölçüm istasyonlarının sayısı birden dokuza yükselmiştir. Toplumun bu ağı gelecekte etkin şekilde yönetecek kapasitesinin olmasını temin etmek için **TAIEX**, eğitimlerin verilmesine, toplumdaki uzmanlarla bilgi ve tecrübe paylaşılmasına ve standart işletim prosedürlerinin hazırlanmasına yardımcı olmuştur.

Yardım programı aynı zamanda bazı alanları **çevre koruma alanı** olarak belirleyerek Kıbrıs Türk toplumunda biyolojik çeşitliliğin korunmasına da odaklanmıştır. Bu girişimin yanı sıra, insanların, doğanın en olağanüstü bölgelerinin tadını çıkarabilmesi için bir doğa parkurları ağı oluşturulmuştur.

HAVA KALİTESİ

Kötü hava kalitesi sağlık sorunlarına yol açtığı gibi genelde bunu soluyanlar için günlük hayatı zorlaştırır. Karbon monoksit, kükürt dioksit, azot oksitler, parçacıklı madde (toz) ve uçucu organik bileşikler gibi araçlardan ve endüstriyel tesislerden salınan kirleticiler özellikle endişe vericidir çünkü ciddi sağlık sorunlarına neden olabilmektedirler.

Sera gazı gibi kirleticilerin doğal çevreye olan uzun-vadeli zararları da bilinmektedir ve emisyon seviyelerinin azaltılması girişimleri, küresel ısınmanın etkilerine karşı alınan küresel önlemlerin kilit bir parçasıdır.

AB tüzükleri bir dizi atmosferik kirleticiler için azami seviyeler belirlemiştir. Bu kirleticilerin devamlı olarak izlenmesi gerekmektedir. Hava kalitesini AB standartları uyarınca iyileştirmek için, Yardım Programı Kıbrıs Türk toplumundaki izleme süreçlerini geliştirmeye odaklanmıştır.

Yeni hava kalitesi izleme ağı

Daha önceleri Kıbrıs Türk toplumunun sadece Lefkoşa'da bir tane hava kalitesi izleme istasyonu vardı. Bu tek istasyon, tüm toplumdaki hava kalitesini değerlendirmek için yeterli değildi. AB'nin desteği ile, Kıbrıs Türk toplumu şu anda dokuz istasyondan oluşan bir ağı işletmektedir.

Bu izleme istasyonları Lefkoşa'daki bir veri toplama ve yönetim merkezine bağlıdır. Bu da entegre bir hava kalitesi izleme ağı meydana getirmektedir. Bu ağlardan alınan veriler AB limit değerler ile kıyaslanmakta, hava kalitesi sorunları olan bölgeler belirlenmekte ve bu da etkin önlem almayı mümkün kılmaktadır. Bu, şeffaflığın

“ Sürekli olarak hava kalitesini izliyor ve halkı bilgilendiriyoruz.”

Tolga Baki

artmasına da yardımcı olmaktadır çünkü veriler halkı atmosferdeki kirleticiler hakkında doğru bilgilendirmek için kullanılabilir. Tolga Baki. 'En büyük kirleticinin toz olduğu ortaya çıktı,' diyor hava kalitesi izleme ağından sorumlu olan çevre mühendisi Tolga Baki. 'Toz seviyelerinin ne kadar yüksek olduğunu bu istasyonlar sayesinde fark ettik.'

'En büyük kirleticinin toz olduğu ortaya çıktı,' diyor hava kalitesi izleme ağından sorumlu olan çevre mühendisi Tolga Baki. 'Toz seviyelerinin ne kadar yüksek olduğunu bu istasyonlar sayesinde fark ettik.'

Bu bir sorundu çünkü ince parçacıklı madde, özellikle de astım ve diğer solunum sorunları olan kişiler açısından sağlık sorunlarıyla bağlantılandırılmaktadır. Yerel toplum tarafından geliştirilen bir eylem planı, toz seviyelerini azaltmak için bazı pratik önlemler içeriyor. Bunlar arasında sokakların süpürülüp sulanması, inşaat alanlarının çevresinin kapatılması ve potansiyel toz kaynaklarının örtülmesi var.

'Şimdi inşaat alanlarının yanından geçerken etraflarının kapatılmış olduğunu görüyorum ve bu beni çok mutlu ediyor,' diyor Tolga. 'Toz [seviyesi] hala olması gerektiğinden yüksektir, ancak, bir gelişme gördük.'

İzleme aynı zamanda akaryakıt ile çalışan iki elektrik santralının civarlarında kükürt seviyelerinin yüksek olduğunu ortaya çıkardı. Bu ölçümlerin sonucu olarak, 2016 yılında yüksek kükürt seviyelerine sahip yakıtların kullanımı yasaklandı. Bu önlemler kükürt dioksit seviyelerini önemli derecede düşürdü ve 2019 yılı itibarıyla tüm saatlik ölçümlerde AB limit değerlerinin altındaydı.

'Eskiden elektrik santrallerinin etrafında yaşayan insanlardan çok şikâyet alırdık,' diye anlatıyor Tolga. 'Bizi arayıp şikâyet ederlerdi. Kükürtün sarı bir rengi var ve boğazınızı yakar. Artık bu kadar çok şikâyet almıyoruz.'

TAIEX enstrümanı aynı zamanda Kıbrıs Türk toplumunda hava kalitesini izlemekten sorumlu olanlar için AB Üye Devletlerinden gelen uzmanlarca eğitim de sağladı. Eğitim, tecrübelerin paylaşılmasına, Kıbrıs Türk katılımcıların bilgilerinin artmasına ve hava kalitesi ağını etkin bir şekilde yönetme ve değerlendirme kapasitelerinin yükselmesine yardımcı oldu. Uzmanlar aynı zamanda katılımcıların izleme için kılavuz ve standart işletim prosedürleri geliştirmelerine yardımcı oldu.

'Son 10 yıldır dokuz izleme istasyonundan aldığımız izleme verileri ile hava kalitesi ile ilgili yıllık raporlar hazırlıyoruz,' diyor Tolga. 'Sürekli olarak hava kalitesini izliyor ve halkı bilgilendiriyoruz.'

TAIEX desteği aynı zamanda Kıbrıs Türk toplumunun petrol gibi uçucu organik bileşiklerin depolama ve dağıtım anında emisyonlarının önüne geçmek için yeni taslak kurallar hazırlamasına yardımcı oldu. Petrol buharının

havaya salınması ile ortaya çıkan çevresel sorunlar ve AB'nin uçucu organik bileşiklerin emisyonları ile ilgili yeni kurallarına odaklı birkaç bilgilendirme toplantısı ve eğitim çalışması organize edildi. Bu destek Kıbrıs Türk toplumuna petrol istasyonları ve terminallerde yakıt kalitesini ve uçucu organik bileşiklerin emisyonlarını izleme konusunda da yardımcı oldu.

Yeni izleme ağı ve TAIEX desteği adanın yeniden birleşmesine bir hazırlık olarak, Kıbrıs Türk toplumunun hava kalitesi izleme prosedürünü AB standartlarına yakınlaştırmasına yardımcı oldu.

AB şimdi Kıbrıs Türk toplumuna hava kalitesi izleme ağını yenilemek için finansman sağlıyor. Bazı ekipmanlar aşınmadan dolayı yenilenecek ve büyük şehir ve kentlere halkı gerçek zamanlı olarak hava kalitesi ile ilgili bilgilendirecek büyük paneller yerleştirilecek.

Yeni hava kalitesi izleme istasyonları tüm toplumda zararlı kirleticileri ölçmeye yardımcı oluyor

DOĞA KORUMA

Kıbrıs, Akdeniz sahil ve dağ ormanları, hassas sahil kumulları, kritik şekilde nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan Akdeniz foku ve yine nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan kaplumbağalar da dahil önemli habitat ve türlere ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, her ilkbahar ve sonbaharda binlerce kuş için çok önemli bir göç koridorudur.

Doğal tabiat mirası, tarım ve doğal alanları da dahil olmak üzere biyolojik çeşitliliğin korunması AB için bir önceliktir. Natura 2000 ağı, doğa koruma için bir temel taşıdır. Son 25 yılda 26 000'den fazla yer korunmuştur. Bu AB'nin toplam toprağının yaklaşık %20'sidir.

Özel Çevre Koruma Alanları – potansiyel Natura 2000 alanları

Kıbrıs Türk toplumundaki belli alanlar adanın bütünü için geleceği için korunması gereken ender flora ve fauna için eşsiz habitatlara ve belli güzel manzaralı doğal alanlara sahiptir. Ancak bunların korunması için yeterli sistemlerin olmayışından dolayı bu alanların çoğu hasara uğramaya açıktır.

Bir TAIEX projesi, habitat haritalandırma ve araştırma yöntemleriyle, Kıbrıslı Türklere en önemli ve tehlikeye açık alanları belirlemelerinde yardımcı olmuştur. Düzenlenen bir dizi eğitim çalışması ve seminerde AB Üye Devletlerinden gelen uzmanlar AB gerekliliklerini anlatmış ve doğa koruma ve biyolojik çeşitlilik alanlarındaki tecrübelerini aktarmıştır. Topluma, söz konusu alanların etkin korumasını temin etmek için Natura 2000 direktifleri ile uyumlu yönetim planları da sağlamıştır.

Öncelik olarak, Kıbrıs Türk toplumunda, hassasiyetlerinden ve karşı karşıya oldukları baskılardan dolayı yedi alan Özel Çevre Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir.

Kıbrıs'ın kuzey-doğusundaki **Karpasia/Karpaz** yarımadasının çeşitli plajlarında çok sayıda hem Yeşil hem de Caretta Caretta kaplumbağaları yuva yapmaktadır. Bu alanın koruma altına alınması ve yerel toplumun çabaları sayesinde bu plajlarda yuva yapan kaplumbağaların sayısı artmaktadır.

Bu yarımada Ada Martısı kolonileri de yuva yapmaktadır ve buradaki sulak alanlar Avrupa anakarası ve Afrika arasında uçan göçmen kuşlar için önemli bir durak ve üreme alanıdır. Çoğu yaz bu sulak alanların bazı yerleri sulu kalmaya devam eder. Bu da kuru bir coğrafyada önemli ve değerli bir kaynak teşkil eder. Benzer şekilde **Mağusa Sulak Alanları** da flamingolar dahil kışı geçirmek için adaya gelen göçmen kuşlar tarafından ziyaret edilmektedir. Yaz aylarında ise küçük beyaz balıkçıl ve mahmuzlu kış kuşu gibi kuşlar bölgede bulunmaktadır. TAIEX desteği, topluma ayrıca bu temel doğal alanları korumak amacıyla sulak alanlar ile ilgili yeni kurallar getirmeleri için yardımcı olmuştur.

Kıbrıs'ın kuzey batısındaki **Agias Eirini/Akdeniz Bölgesi** nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan Akdeniz fokuna ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca buradaki plaj hem Yeşil kaplumbağa hem de Caretta Caretta kaplumbağa için önemli bir yuvalama alanıdır. Kuşlar için de burası bir göç noktasıdır. Benzer şekilde deniz kaplumbağaları **Güney Karpasia/Karpaz Sahil Bölgesinde Alakati/Alagadi Bölgesinde** ve **Akanthou/Tatlisu Sahil Bölgesinde** bulunmaktadır. **Girne dağları da** Özel Çevre Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir.

Bu alanları Özel Çevre Koruma Alanı ilan ederek Kıbrıs Türk toplumu gelecek için doğal çevresini muhafaza etmeye katkıda bulunuyor ve eşsiz ve ekolojik olarak önemli hayvan ve bitki türlerini koruyarak biyolojik çeşitliliğini muhafaza ediyor.

Önemli olan bir diğer nokta, bu bölgelerin Özel Çevre Koruma Alanı olarak ilan edilmeleri Kıbrıs'ın yeniden birleşmesinin ardından AB'nin Natura 2000 ağına dahil olmaları için zemin hazırlamaktadır.

Proje çerçevesinde halk için bir yürüyüş yolu ağı belirlendi ve buralara yön levhaları, işaretler ve bilgilendirici tabelalar yerleştirildi

Doğa parkurları

Kıbrıs Türk toplumundaki Özel Çevre Koruma Alanları projesi kapsamında yürüyüş ve bisiklet sürmek için uygun bir parkur ağı da oluşturuldu. Bunlar halkın koruma alanları içerisindeki birçok habitata erişimini sağlamaktadır.

Parkurlar en batıdaki Agias Eirini/Akdeniz yarımadasından başlayarak Girne sıra dağları boyunca devam etmekte ve en doğudaki Karpasia/Karpaz yarımadasında sona ermektedir.

Toplamda 580 km uzunluğunda parkur vardır. Bunun 490 kilometresi daha geniş toprak patikalarıdır ve hem doğa yürüyüşü hem de bisiklet için uygundur.

Parkur ağı yön levhaları, parkur işaretleri ve bilgilendirici tabelalar ile işaretlenmiştir. Bu ağ sayesinde halk bu önemli doğal habitatlara ve eşsiz manzaralara daha kolay erişebilmekte ve adanın biyolojik çeşitliliğini yaşayabilmekte ve keyfini çıkarabilmektedir.

ENERJİ

2008 ve 2013 yılları arasında AB tarafından finanse edilen **11.44 milyon Euro'luk** bir program çerçevesinde Kıbrıs Türk toplumunda enerji sektörünün altyapısı geliştirildi ve yönetimi iyileştirildi.

Bu adımlar sayesinde toplumda büyümekte olan ekonominin talebini karşılayacak **daha güvenilir bir elektrik tedarik sistemine** ulaşıldı.

Bu modernizasyon, adanın gelecekte yeniden birleşmesi çerçevesinde **iki tarafın elektrik şebekelerinin senkronize** olması ihtiyacını da özellikle dikkate aldı. Tüm projeler bunu kolaylaştıracak şekilde tasarlandı. AB aynı zamanda, yüksek potansiyelli yenilenebilir bir enerji kaynağından faydalanılabilmesi için toplumda **yeni bir güneş enerjisi santralının** inşasını da finanse etti.

Enerji sektörünü geliştirmek

AB yardımları ile, ticari ve endüstriyel tesislerin yanı sıra bazı evlere yaklaşık 21 000 dijital elektrik sayacı takılmıştır. Otomatik bir sayaç okuma sistemi ile birlikte bu, elektrik tüketiminin daha doğru ve güvenilir şekilde ölçülmesini sağlamıştır. Sayaçlar takıldıktan sonra yerel elektrik kurumu, elektrik tüketiminde ve elektrik gelirinde geçen yıla göre bir artış görmüştür. Bu, eski sayaçların gerçek enerji tüketimin çok altında ölçüm yaptığını ve son-kullanıcıların önemli bir miktar elektrik karşılığında herhangi bir ücret ödemediklerini ortaya çıkarmıştır. Rakamlara göre, tüketilen elektriğin %30'u faturalandırılmıyordu.

'Bu projenin faydalarını görünce sistemimizi daha da geliştirdik,' diyor yerel elektrik kurumundan Bahar Denner. 'Tüm sayaçları dijital sayaçlarla değiştirdik. Böylece otomatik sayaç okuma sistemini tam kapasite kullanmaya başladık. Daha önce kullandığımız sistem çok eski bir sistemdi. Çalışanların tek tek her eve gidip fiziksel olarak sayaçları okuması gerekiyordu. Şimdi tüm elektronik sayaçları merkezi bir odadan okuyabiliyorlar.'

AB yardımından önce elektrik üretimi ve azami kapasite adım adım artıyor olsa da, elektrik kesintileri sık yaşanmaktaydı. Şebeke için gerçek zamanlı bir izleme sistemi olmadığından, ufak bozukluklar uzun elektrik kesintilerine neden olmaktadır. Bu sorunu çözmek için bir başka AB-destekli proje çerçevesinde Veri Tabanlı Kontrol ve Gözetleme Sistemi (SCADA) kuruldu. Bu sistem Kıbrıs Türk elektrik şebekesinin uzaktan gerçek zamanlı olarak izlenmesini ve kontrol edilmesini sağlamaktadır ve üretilen elektriğin tüketicilere aktarılmasında tam otomasyon getirmiştir.

'Burada 7/24 bir personel var ve tüm sistemi izliyor,' diye anlatıyor Bahar. 'Eğer sistemin bir yerinde hata varsa bunu anında görebiliyorlar ve buradan müdahale edebiliyorlar. Geçmişte bir çalışanın fiziksel olarak oraya gidip hatanın nerede olduğunu bulması gerekirdi. Daha sonra ilgili teknisyenler hatayı onarmak için oraya gönderilirdi. En ufak bozukluk 12 saatlik elektrik kesintilerine neden olabiliyordu.'

'Şimdi buradaki personel bozukluğun nerede olduğunu anında görebiliyor,' diye devam ediyor. 'Dağıtım paralel bir sisteme alıp sorunu gideriyorlar. Çoğu zaman tüketiciler bir sorun olduğunu bile fark etmiyor. SCADA sistemi bize tüm sistemin dağıtım tarafını uzaktan kontrol etme imkanını sağladı. Tüm ağı, kalitesini, istikrarını görebiliyoruz.'

Daha da önemlisi, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarının elektrik sistemlerinin yüksek voltajlı birbirine bağlanma noktalarına yeni sayaçlar takıldı. Uyumlu bir SCADA sistemi ile birlikte, bu her iki elektrik sisteminin senkronize olmasını sağlamaktadır. Bu, yeniden birleşme sonrasında adanın geleceği açısından önemli olacak.

Avrupa'daki en güneşli noktalardan biri olan Kıbrıs'ta güneş enerjisi üretmek için büyük bir potansiyel var

Güneş enerji santrali

Kıbrıs, Avrupa'daki en güneşli noktalardan biri olarak AB içerisinde en yüksek güneş enerjisi potansiyeline sahip bölgelerden biridir. Bu da güneş enerjisi ile üretilen elektriğin ada için büyük bir enerji kaynağı olabileceği anlamına gelmektedir.

Kıbrıs Türk toplumunun bu potansiyelden faydalanması gerekmektedir. Dolayısıyla, AB 4 milyon Euro maliyetindeki bir güneş fotovoltaik elektrik santralini inşasını finanse etti. Bu Kıbrıs adasındaki ilk megavat (MW) boyutlarındaki fotovoltaik santraldir ve bunu işleten kurumun bu yüksek potansiyelli yenilenebilir enerji kaynağı ile ilgili teorik ve pratik bilgi edinmesi açısından eşsiz bir fırsat oldu.

2011 yılında çalışmaya başlayan santralin 1.23 MWp elektrik çıkış kapasitesi vardır ve elektrik şebekesini her yıl yaklaşık 2 milyon kWh elektrikle beslemektedir. Bu, tepe tüketim saatlerinde elektrik nakil şebekesindeki baskıyı büyük oranda azaltmaktadır.

'Santral, elektrik nakil şebekesini beslemek için güneş enerjisi kullanma ihtimalini gösterdi,' diyor Bahar. 'Bu Kıbrıs Türk toplumu için çok iyi bir örneği çünkü insanlar bunun gerçekten işe yaradığını ve ne kadar verimli olduğunu gördü.'

'Elektrik maliyetleri çok yüksektir,' diye devam ediyor. 'Bu nedenle tüketiciler şimdi giderek artan şekilde güneşten elektrik üretmeyi tercih ediyorlar. Ürettiklerini tüketiyorlar. Yani insanlar güneş enerjisini kullanabileceklerini ve bunun maliyetinin sıfır olduğunu gördü. Amaç topluma bunu göstermek ve bu açıdan bu proje çok başarılı oldu.'

Bahar, projenin en az 20 şirkete güneş enerjisine yatırım yapmak için ilham verdiğini ve dolayısıyla sektördeki

yerel ekonomik gelişmeyi teşvik ettiğini belirtiyor. Dahası, proje müşterilerin elektrik ağına erişimini kolaylaştırdı. Dolayısıyla güneş enerjisi kullanmaya başlayan müşteriler üretim fazlası elektrikleri ile şebekeyi besleyebiliyorlar.

AB aynı zamanda tarım işletmelerine ve KOBİ'lere hibe sağlamaktadır. Hibeler faydalanıcıların işlerini geliştirirken, çevreyi korumak ve doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasını temin etmek için tasarlanmıştır. Bir grup tarım işletmesi ve KOBİ doğrudan tesislerine bağlı rüzgâr ve güneş jeneratörleri gibi yenilenebilir enerji üretimi mekanizmaları satın almak ve kurmak için AB'den finansman almıştır.

“*Santral, elektrik nakil şebekesini beslemek için güneş enerjisi kullanma ihtimalini gösterdi. Bu Kıbrıs Türk toplumu için çok iyi bir örneği çünkü insanlar bunun gerçekten işe yaradığını ve ne kadar verimli olduğunu gördü.*”

Bahar Denner

GELECEK

Bu kitapçıkta Kıbrıs Türk toplumunda altyapının geliştirilmesi ve ilerletilmesi, ve çevrenin iyileştirilmesine yardımcı olan bir dizi önemli girişimi ele aldık.

Odak noktaları çok çeşitli olsa da, bu girişimlerin iki ortak noktası var.

Öncelikle, her biri, aksi durumda çok maliyetli ve dolayısıyla karşılanamaz olacak çok gerekli tesis veya sistemleri oluşturmuş veya modernize etmiş, ve Kıbrıslıların, özellikle de Kıbrıslı Türklerin içinde yaşadıkları çevreyi geliştirmişlerdir.

İkinci ve çok önemli olarak, bu projeler, Kıbrıs Türk toplumundaki altyapı ve çevre koruma önlemlerini Avrupa standartlarına yakınlaştırmaktadır. Bu süreç, Kıbrıs Türk toplumundaki uygulamaları AB'deki uygulamalara daha uyumlu hale getirdiği için adanın yeniden birleşmesi için elzemdir.

Özellikle atık su ve elektrik alanlarındaki iki-toplumlu işbirliği, iki toplum arasındaki güvenin inşasına da yardımcı olmaktadır. Bu da yeniden birleşmiş bir Kıbrıs'ın geleceği için eşit derecede önemlidir.

Bu kitapçıkta yer alan birçok proje, su tedarik ve kanalizasyon şebekeleri, atık su arıtma tesisleri, düzenli atık depolama alanları, yeni bir hava kalitesi izleme ağı ve elektrik için otomatik sayaç okuma sistemi gibi toplumdaki önemli altyapıların geliştirilmesine doğrudan katkı yapmıştır.

İnsanları bilinçlendirmek için projelerin beraberinde yürütülen kampanyalar iyi altyapı, çevrenin korunması ve AB standartları ile uyumun önemi ile ilgili farkındalığın artmasına yardımcı olmaktadır.

Farkındalıktaki artış, toplumun üyelerinin bu olumlu çalışmaları devam ettirmesine ve yeniden birleşmiş bir Kıbrıs için sürdürülebilir bir gelecek oluşturulmasında rol oynamalarına destek olacak ve teşvik edecektir.

AB'nin Yardım Programı halihazırda büyük bir etki yaratmıştır. Ancak yapılması gereken daha çok iş vardır. Bu kitapçıkta da gösterildiği gibi altyapı çok geniş bir alandır ve sürekli olarak izlenmesi ve yenilenmesi gerekmektedir.

Bu amaç doğrultusunda, AB altyapı ve çevre alanındaki projelere destek vermeye devam etmektedir. Bu son bölümde, geleceğe bakıyoruz ve olumlu bir etki yaratacak ve Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarını yeniden birleşmeye daha da yakınlaştıracak son girişimlerin bazılarından bahsediyoruz.

EkoPark ve Pedieos/Kanlıdere rehabilitasyonu

Katı atık alanında, AB yakın geçmişte bir EkoPark'ın oluşturulması projesini desteklemeye başladı. EkoPark, birkaç farklı tür atık geri dönüşüm ve yeniden değerlendirme tesisinin bir arada olduğu yeni bir alan olacak. Bu, Kıbrıs Türk toplumu için bir ilk.

Bunun yanı sıra, Pedieos/Kanlıdere'yi rehabilite etme projesi hem su kaynaklarının hem de doğal çevrenin korunmasına yardımcı olacak. İki-toplumlu yürüyüş ve bisiklet yolları hem Kıbrıs Rum hem de Kıbrıs Türk toplumlarına işe gitmek, spor yapmak ve huzurlu, yeşil bir ortamda yorgunluk atmak için çevresel olarak sürdürülebilir seçenekler sunacak. Projenin genel olarak hayat kalitesini yükseltmesi, biyolojik çeşitliliği geliştirmesi, yollardaki trafiği azaltması, ve ortak alanlarda rekreasyon faaliyetleri sayesinde iki toplumu bir araya getirmesi beklenmektedir.

Yeni hava ve yakıt kalitesi laboratuvarı

Hava kalitesi alanında, kurulacak olan yeni bir laboratuvar havadaki arsenik, kadmiyum ve cıva gibi potansiyel olarak tehlikeli ağır metallerin yoğunluğunu ölçecek. Şu anda ihale aşamasında olan laboratuvar aynı zamanda fosil yakıtları, kömür ve gazyağı da dahil yakıtların kalitesini ve kükürt içeriğini izlemek için kullanılacak.

'Bu laboratuvarın kurulmasıyla, kömür ve gazyağı da dahil tüm ithal edilen yakıtlar girişlerine izin verilmeden kontrol edilecekler,' diyor Tolga Baki.

'[AB'nin hava kalitesini izlemek için verdiği destek] Kıbrıs Türk toplumunda ilk kez hava kalitesini izlememizi sağladı,' diyor Tolga. 'Bu çok önemli bir gelişmenin başlangıcıydı. Şimdi kendimizi daha da geliştirmemiz gerekiyor.'

Yeni laboratuvar, sadece çevreyi geliştirerek değil toplumun AB direktifleri ile uyumlu olmasına yardımcı olarak, daha önceki gelişmeleri daha da ileriye taşıyacak.

Yerel altyapıya yatırım

Yerel altyapıya yatırım, AB Kıbrıslı Türkler İçin Yardım Programı ilk başladığından beridir desteğin temel taşı olmuştur. 2006'dan beridir toplam kaynakların üçte birinden fazlası bu amaç için kullanılmıştır. Bu yatırımlar sadece spesifik bölgelerde doğrudan bir etki yaratmakla kalmıyor, yerel düzeydeki faydalanıcıların projeleri sahiplenmelerine ve başarılarında kilit rol oynamalarına imkân vermektedir.

Şimdi AB yerel altyapı alanında kapsamlı bir girişimde bulunuyor. Yerel Altyapı Hizmeti (LIF) Kıbrıs Türk toplumunda yerel altyapı yatırımlarının belirlenmesi, incelenmesi, geliştirilmesi, tedariki ve uygulanması için destek sağlayacak. AB Aralık 2018'de UNDP ile öncelikli altyapı projeleri için 17.7 milyon Euro değerinde bir anlaşma imzaladı.

LIF çerçevesinde gerçekleştirilecek projeler arasında Morphou/Güzelyurt ve Mağusa atık su arıtma tesislerinin geliştirilmesi de var.

Enerji verimliliği ve sürdürülebilir ekonomik büyüme

Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji Kıbrıs Türk toplumunda yavaş yavaş daha çok dikkat çeken konular haline gelmiştir.

Halihazırda uygulanmakta olan 'Enerji Verimli Okullar' projesi, Kıbrıs Türk toplumundaki bir dizi pilot okuldaki enerji verimliliğini değerlendirmektedir. Proje kapsamında pilot okullar için enerji verimliliği önlemlerinden oluşan bir eylem planı hazırlanacak. Daha sonra bu eylem planı AB finansmanı ile uygulamaya konacak.

Yardım Programı'nın odağında farkındalığı artırmak, standartları geliştirmek, yerel işletmelerin yeni iş alanları açma ve rekabet edebilirliğini artırmak ve daha yeşil bir ekonomiye geçişe katkı yapmak olmaya devam edecek.

Enerji Verimli Okullar projesi sadece binalarda enerji verimliliğini artıran önlemleri ortaya koymakla kalmayacak, aynı zamanda bir dizi eylem ile daha büyük bir enerji verimliliğine ulaşması için toplumu hazırlayacak. Bu eylemler, işgücünü geliştirerek, istihdam yaratarak ve yerel işletmelerin yoğun işgücü gerektiren, yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler bulma kabiliyetini artırarak ekonomik ve sosyal gelişime katkı yapacak. Dolayısıyla, program kısa-vadeli ekonomik etki yaratmanın yanı sıra tüm ada için uzun-vadeli yeşil ekonomi ile bağlantılı faydalar sağlayacak.

Planlanan diğer projeler arasında büyük ihtimalle tarım işletmelerine ve KOBİ'lere yenilenebilir enerji tesisleri kurmaları için hibe vermek ve SCADA projesini geliştirmek yer alacak. Bu arada, hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler tarafından kullanılan Lefkoşa'daki Mia Milia/Haspolat atık su arıtma tesisinin geliştirilmesi ve modifikasyonu su kaynaklarının iki toplumlu yönetimini geliştirecek ve bu arada da iki toplum arasındaki güveni artıracak.

Bu girişim, AB'nin rolünün finansmanın ötesine geçtiğini gösteren örneklerden biridir. Yardım Programı sürdürülebilir bir gelecek için bir yol haritası belirliyor – Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin bir arada geleceğe yürüdüğü bir gelecek.

'AB'nin bize verdiği yön, planlama, bilgi çok önemli,' diyor Serkan Önet. 'AB bize sürdürülebilir bir politika sunmaktadır.'

Sağlam temel altyapıların inşa edilmesi ve çevre uygulamalarının AB standartlarına yakınlaştırılması ile, bu destek Kıbrıs Türk toplumunu Kıbrıs Rum toplumuna yakınlaştırıyor ve geleceğin yeniden birleşmiş Kıbrıs'ını inşa ediyor.

Sorumluluk reddi:

Bu yayın Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle üretilmiştir. İçeriği sadece Ecorys'in sorumluluğundandır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmiştir

